

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA

POLITIKA I STRATEGIJA

ZA ZAŠTITU I UNAPREĐENJE
MENTALNOG ZDRAVLJA (2012-2020.)

*BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA*

***POLITIKA I STRATEGIJA ZA
ZAŠTITU I UNAPREĐENJE MENTALNOG ZDRAVLJA**
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (2012-2020.)*

Politika i strategija zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2012-2020.)

Zahvaljujemo Ekspertnoj grupi Federalnog ministarstva zdravstva, kantonalnim resornim ministarstvima, Zavodu za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, kantonalnim zavodima za javno zdravstvo, Federalnom zavodu zdravstvenog osiguranja i reosiguranja, kantonalnim zavodima zdravstvenog osiguranja, centrima za mentalno zdravlje, direktorima zdravstvenih ustanova, profesionalcima zaposlenim u oblasti mentalnog zdravlja, kao i sektorima obrazovanja i socijalne skrbi koji su dali doprinos u izradi i javnoj raspravi Politike i strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Federaciji Bosne i Hercegovine (2012 - 2020.)

**Ova publikacija je pripremljena u okviru Projekta
mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini koji finansira Švicarska
agencija za razvoj i saradnju (SDC)**

SADRŽAJ

Predgovor	5
Uvod.....	9
1. Vizija.....	23
2. Vrijednost i principi	25
3. Opći cilj.....	27
4. Područja djelovanja	29
4.1. Savjesno upravljanje.....	29
4.2. Usluge	41
4.3. Resursi.....	45
4.4. Lijekovi (nabavka i distribucija)	49
4.5. Istraživanja, monitoring i evaluacija.....	50
4.6. Edukacija	53

PREDGOVOR

Više od 450 miliona ljudi u svijetu pati od mentalnih poremećaja, a procjenjuje se da bi svako četvrto lice tokom svog života moglo imati određenih problema sa mentalnim zdravljem. Prema predviđanjima Svjetske zdravstvene organizacije, do 2020. godine depresija će, pak, biti drugi uzrok ukupnog obolijevanja i jedan od vodećih javnozdravstvenih problema.

Kada uz ove globalne trendove uzmemo u obzir i specifične faktore rizika za pogoršanje mentalnog zdravlja stanovništva u Federaciji BiH, kao što su traume iz ratnog perioda, te teška socio-ekonomska situacija, onda imamo jasne pokazatelje da se nalazimo pred brojnim izazovima kada je u pitanju zaštita mentalnog zdravlja stanovništva Federacije BiH.

Reforma zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini započela je 1996. godine stavljanjem fokusa na brigu u zajednici za razliku od pristupa koji je, uglavnom, bio baziran na tradicionalnom bolničkom tretmanu ljudi sa mentalnim poremećajima, te su u tom smislu ostvareni značajni rezultati.

Međutim, zdravstveni sistem Federacije BiH se suočava sa brojnim poteškoćama koje otežavaju dalje provođenje reformi u ovom pravcu, a u isto vrijeme imamo povećanje potreba stanovništva za uslugama iz oblasti zaštite mentalnog zdravlja.

To dovoljno govori o neophodnosti strateškog pristupa zaštiti mentalnog zdravlja stanovništva na području Federacije BiH. Kreiranjem i usvajanjem ovog dokumenta definirali smo strateške pravce djelovanja u narednom periodu, a sve radi nastavka reforme i daljeg unapređenja i podizanja kvaliteta i pristupačnosti usluga zaštite mentalnog zdravlja za sve građane FBiH.

Strategijom zaštite mentalnog zdravlja u Federaciji BiH utvrđuju se pravci djelovanja koji će osigurati uspostavljanje sistema za promociju mentalnog zdravlja, prevenciju mentalnih poremećaja, rano otkrivanje i djelovanje, psiho-socijalnu rehabilitaciju i oporavak, te redukciju stigme i diskriminacije. Ovakvim sistemom se omogućava efikasniji pristup uslugama mentalnog zdravlja u zajednici svim građanima Federacije BiH.

Kada govorimo o sistemu zaštite mentalnog zdravlja, izazovi pred Federacijom BiH su slični kao i u većini evropskih zemalja: nizak stepen izdvajanja finansijskih sredstava za mentalno zdravlje, nedovoljno prepoznavanje značaja promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja i neophodnosti multisektorskog djelovanja na tom polju.

Definiranje politike i strategije je korak dalje u kreiranju efikasnijeg sistema zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja i zaštite ljudskih prava lica sa mentalnim problemima i poremećajima.

Razvoj visokokvalitetnih usluga iz oblasti mentalnog zdravlja zahtijeva aktivno učešće građana i saradnju svih relevantnih pružalaca usluga i različitih nivoa vlasti.

Federacija BiH osigurava kontinuiranu podršku reformi usluga u oblasti mentalnog zdravlja s naglaskom na razvoju usluga zaštite mentalnog zdravlja u zajednici.

Definiranje politike i strategije djelovanja ovim dokumentom ukazuje na opredjeljenje Federacije BiH da se kontinuirano unapređuje sistem zaštite mentalnog zdravlja.

***POLITIKA ZAŠTITE I UNAPREĐENJA
MENTALNOG ZDRAVLJA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (2012-2020.)***

UVOD

Prema izvještaju SZO iz 2001. godine, oko 450 miliona ljudi u svijetu pati od mentalnih poremećaja ili poremećaja ponašanja, oko 10% odraslih svakog trenutka ima, a oko 25% ih može u bilo kom periodu života razviti mentalni poremećaj. Mentalni poremećaji su česti u svim zemljama svijeta i pogađaju podjednako sve ljude bez obzira na dob, spol/ rod, boju kože, rasu, naciju, socio-ekonomski status i porijeklo. Od ukupnog globalnog opterećenja bolestima 13% odnosi se na mentalne poremećaje, a očekuje se da će do 2030. godine opterećenje biti 15%. Mentalni poremećaji su povezani s više od 90% samoubistava od jednog miliona samoubistava koliko se izvrši u svijetu tokom jedne godine. Također, lica s mentalnim poremećajima, zbog smanjenog imuniteta, nezdravih stilova življenja i ponašanja, nepridržavanja preporuka medicinskog tretmana i socijalnih prepreka u dobivanju tretmana, imaju veći rizik da obole od fizičkih bolesti. Ekonomski i socijalni troškovi za mentalne poremećaje su veliki. U razvijenim zemljama svijeta na direktne troškove liječenja ide značajan procenat bruto nacionalnog dohotka uz oko dva do šest puta veće indirektne troškove. U zemljama u razvoju porodice nose značajan udio ekonomskog i socijalnog tereta i često se suočavaju sa problemom socijalne isključenosti i stigmatizacijom. Mentalni poremećaji imaju utjecaja na ukupno funkcioniranje pojedinca i uzrokuju ne samo emocionalnu patnju nego i smanjenje kvaliteta života, isključenost, stigmju i diskriminaciju.

Zbog svega toga, prevencija mentalnih poremećaja i unapređenje mentalnog zdravlja imaju ključni značaj za svaku zajednicu. Da bi se smanjio teret mentalnih poremećaja, neophodno je da se veća pažnja usmjeri na prevenciju i unapređenje mentalnog zdravlja u okviru nacionalne politike, legislative, upravljanja i finansiranja.

Mentalno zdravlje je nacionalni kapital i presudno je za sveukupnu dobrobit pojedinaca, društava i država zbog čega zaštita mentalnog zdravlja mora predstavljati neophodan i značajan aspekt sveukupnog

sistema zdravstvene zaštite i javnog zdravlja. Zaštita mentalnog zdravlja i reforma službi mentalnog zdravlja zahtijevaju razvijanje partnerstva i intersektorsku saradnju uz uključivanje civilnog društva, obrazovanja, ministarstva za socijalna pitanja, ministarstva pravde, nevladinih organizacija i medija.

Značajan broj stanovnika Federacije Bosne i Hercegovine je na direktan ili indirektan način pogođeno mentalnim problemima, ili se nosi s posljedicama mentalnih poremećaja. Ratna razaranja i poslijeratni tranzicijski period ostavili su veliki trag na demografskoj i zdravstvenoj situaciji u Bosni i Hercegovini. Zbog svega toga, Federalno ministarstvo zdravstva razvoj politike i strategije zaštite mentalnog zdravlja stanovništva stavlja kao prioritet u odnosu na niz drugih, isto tako važnih, segmenata zdravstvene zaštite.⁷

Do proglašenja nezavisnosti i ratnih sukoba 1992. godine sistem zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini je počivao na

7 Demografski pokazatelji za Federaciju BiH

Na teritoriji Federacije BiH u 2007. godini, na površini od 26.110,5 km², prema podacima Federalnog zavoda za statistiku (FZS), živjelo je 2.328.359 stanovnika. Prosječna gustina naseljenosti je iznosila 89 stanovnika/km². Kao i prethodnih godina, stanovništvo Federacije BiH pripada kategoriji regresivnog stanovništva sa manjim učešćem djece starosti 0-14 godina (18,1%) u odnosu na prethodne godine, a porastom učešća lica starih 65 i više godina (14,1%). Prema spolu, žene su činile 51% stanovništva. U 2007. godini na području Federacije BiH rođeno je 21.715-oro djece, odnosno 113-oro više u odnosu na 2006. godinu. U istom periodu je umrlo 19.428 stanovnika a od toga je umrlo 193 dojenčadi. Već duže vrijeme Federacija BiH se ubraja u zemlje sa niskim natalitetom. U 2007. godini stopa nataliteta je iznosila 9,3‰, tj. bila je identična onoj iz 2006. godine. Stopa opće smrtnosti je imala srednju vrijednost od 8,3‰ i ona bilježi lagani i kontinuirani porast posljednjih godina, kao odraz starenja stanovništva. Stopa dojenačke smrtnosti u 2007. godini bilježila je nisku vrijednost od 8,9‰, nešto je niža nego u 2006. godini uz značajne razlike među kantonima (od 3,6‰ u Posavskom do 17,3‰ u Bosansko-podrinjskom kantonu). Kao posljedica pada stope nataliteta i laganog porasta stope mortaliteta, prirodni priraštaj bilježi trend opadanja i ima izrazito nepovoljnu vrijednost (1,0‰ u 2007. godini) i vodi u prirodnu depopulaciju, tj. veći broj umrlih od broja rođenih.

Socio-ekonomski pokazatelji za Federaciju BiH:

Stopa nezaposlenosti u 2007. godini je bila visoka i iznosila je 47,24%. Od ukupno radno sposobne populacije u FBiH 42,3% su žene od kojih je samo jedna trećina (29,2%) bila zaposlena. Godišnji prosjek broja zaposlenih u Federaciji BiH u 2007. godini je veći nego prethodnih godina, evidentirano je 413.676 zaposlenih, što predstavlja povećanje od 6,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ali, za isti period je registrirano 370.459 nezaposlenih lica ili 4,3% više u odnosu na 2006. godinu. Međutim, situaciju usložnjava činjenica da je broj nezaposlenih lica u Federaciji BiH od 2001. do 2007. godine povećan za više od 80.000 i ova pojava je evidentirana u svim kantonima. Prosječna neto-plaća u Federaciji BiH u 2007. godini je povećana u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 662,10 KM, ali je za isto vrijeme porasla i vrijednost potrošačke korpe potrebnih proizvoda i u 2007. godini je iznosila 508,65 KM. Bruto domaći proizvod (BDP) bilježi stalni rast posljednjih godina, za 2007. godinu je iznosio 4.821 KM po stanovniku, što predstavlja povećanje od 12,9% u odnosu na 2006. godinu.

Pokazatelji za mentalno zdravlje za Federaciju BiH:

Mentalni poremećaji predstavljaju važan javnozdravstveni problem zbog mogućeg hroničnog toka i značajnog učešća u korištenju zdravstvene zaštite. Vodeća oboljenja registrirana u PZZ su neurotski, sa stresom povezani i somatski poremećaji (41,3%). Briga o mentalnom zdravlju stanovništva je posebno važna zbog lošeg socio-ekonomskog statusa stanovništva, stalnog rasta stope nezaposlenosti i loših životnih navika (alkoholizam, psihotropne supstance). (Izvor: Zavod za javno zdravstvo FBiH)

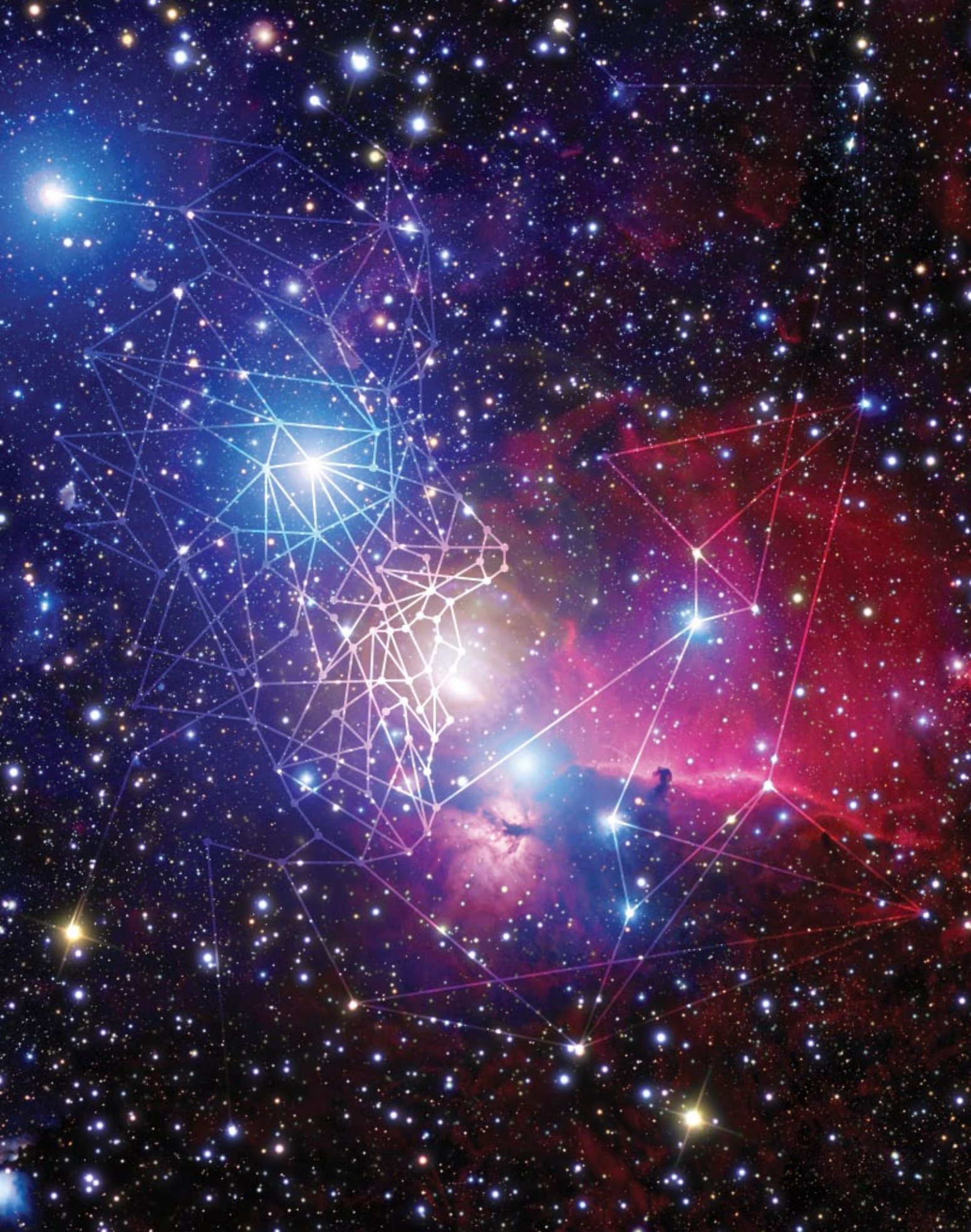
bolničkom sistemu brige koji je uključivao bolnička odjeljenja u okviru općih bolnica, psihijatrijske klinike u okviru tri klinička centra, velike psihijatrijske bolnice kao što su „Jagomir“, „Sokolac“ i „Domanovići“, psihijatrijsku koloniju „Jakeš“ kod Modriče, Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije u Sarajevu, klubove liječenih alkoholičara, te neuropsihijatrijske dispanzere pri domovima zdravlja.

Neposredno prije rata na sadašnjoj teritoriji Federacije BiH bilo je ukupno 1.547 postelja u neuropsihijatrijskim institucijama koje su u najvećem broju zauzimali psihijatrijski bolesnici o kojima se brinulo 196 ljekara specijalista neuropsihijatarata, 485 medicinskih sestara, te odgovarajući broj viših medicinskih sestara. U ovom periodu u službi mentalnog zdravlja radio je veoma mali broj kliničkih psihologa, socijalnih radnika i okupacionih, odnosno radnih terapeuta, a naglasak i osnov cjelokupnog sistema psihijatrijske zaštite počivali su na psihijatrijskim institucijama, a samo jednim malim dijelom na rehabilitaciji i resocijalizaciji lica sa psihičkim poremećajima. Uloga zajednice u unapređenju mentalnog zdravlja i podršci licima sa mentalnim poremećajima i problemima bila je nepoznata, ili je uopće nije bilo.

Rat na teritoriji Bosne i Hercegovine (1992-1995) imao je reperkusije ne samo na zdravstveno stanje stanovništva već i na sveukupni zdravstveni sistem. Ratnim razaranjima bile su pogođene i psihijatrijske službe tako da je sistem zdravstvene zaštite na cijeloj teritoriji bio u značajnoj mjeri oštećen, a u nekim područjima i potpuno devastiran.

Dejtonskim mirovnim sporazumom 1995. godine uspostavljene su entitetske administrativne jedinice, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska, kojima je data odgovornost da organiziraju zdravstvenu zaštitu stanovništva. Sistem zdravstvene zaštite stanovništva, a time i sistem zaštite mentalnog zdravlja, u Federaciji Bosne i Hercegovine je decentraliziran na taj način da kantoni kao administrativne jedinice preuzimaju odgovornost za osiguravanje zdravstvene zaštite stanovništva kantona u okviru zdravstvene politike Federacije Bosne i Hercegovine i uz koordinaciju Federalnog ministarstva zdravstva.

Tokom rata na području Federacije Bosne i Hercegovine nekoliko preostalih službi mentalnog zdravlja, uz pomoć međunarodnih organizacija, stvaralo je jezgru novog decentraliziranog i deinstitucionaliziranog sistema zaštite u oblasti mentalnog zdravlja. Tokom 1994. godine lokalni eksperti, uz podršku Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i tadašnjeg Ministarstva zdravstva BiH, izgradili su i implementirali projekt „Regionalni model o novoj organizaciji

mentalnog zdravlja". Glavni elementi ovog modela bili su koordinacija, prikupljanje podataka, edukacija i reedukacija profesionalaca svih nivoa, te promocija novih principa i novog pristupa organizaciji službi mentalnog zdravlja. Na osnovu pozitivnih lokalnih iskustava iz ovog projekta, te na osnovu dobre prakse i pozitivnih međunarodnih iskustava Federalno ministarstvo zdravstva 1996. godine pristupilo je aktivnostima čiji je cilj bilo razvijanje sveobuhvatnog nacionalnog plana zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja. Ove aktivnosti su bile sadržane u reformi službi mentalnog zdravlja putem izrade i implementacije kratkoročnih i dugoročnih projekata uspostavljanja i razvoja sistema zaštite mentalnog zdravlja zasnovanog na principima brige u zajednici.

Reforma sistema brige i promjena konteksta pružanja usluga u mentalnom zdravlju počele su da se uspostavljaju 1996. godine izradom i implementacijom projekta „Fizička i psiho-socijalna rehabilitacija žrtava rata u Bosni i Hercegovini“. Projekt su podržali Svjetska banka, SZO, SWEBiH, HealthNet International, a provodio se u nekoliko faza. Putem prvih faza implementacije projekta reformi službi mentalnog zdravlja izvršena je rekonstrukcija i prilagođena infrastruktura 38 centara za mentalno zdravlje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, definirana je njihova uloga i sačinjeni standardi, te je formirana kritična masa profesionalaca za podršku reformi. U narednim fazama aktivnosti su bile usmjerene na osnaživanje novonastalog sistema putem promocije novih službi, promocije mentalnog zdravlja, osnaživanje menadžmenta centara za mentalno zdravlje, uspostavljanje legislative i regulative. Posebne aktivnosti bile su usmjerene na zaštitu ljudskih prava lica sa mentalnim poremećajima, što je rezultiralo i donošenjem Zakona o zaštiti lica sa duševnim smetnjama 2002. godine i osnivanjem korisničkih udruženja. Suštinska promjena konteksta pružanja usluga u mentalnom zdravlju podrazumijevala je ograničeno korištenje psihijatrijskih bolničkih kreveta, otvaranje mreže centara za mentalno zdravlje, razvoj drugih službi u zajednici, multidisciplinarni pristup i timski rad, te uspostavljanje intersektorske saradnje. Ciljevi ovih procesa su bili da se izgrade efektivne, efikasne i kvalitetne službe za zaštitu mentalnog zdravlja koje će biti integrirane u sistem primarne zdravstvene zaštite i koje će slijediti potrebe korisnika, te biti lako dostupne većini stanovništva na području koje obuhvataju.

Danas reformirani sistem službi mentalnog zdravlja u Federaciji BiH osigurava usluge iz oblasti mentalnog zdravlja putem mreže koju čini 31 centar za mentalno zdravlje u zajednici. Svaki centar za mentalno zdravlje ima na raspolaganju 10 psihijatrijskih kreveta pri psihijatrijskim odjeljenjima općih bolnica kantona kojem pripada namijenjenim za

zbrinjavanje pacijenata u krizi. Usluge iz oblasti mentalnog zdravlja na sekundarnom i tercijarnom nivou pružaju se u psihijatrijskim klinikama kliničkih centara u Sarajevu, Tuzli i Mostaru, psihijatrijskoj bolnici u Jagomiru i u 9 psihijatrijskih odjeljenja kantonalnih bolnica (694 kreveta). Također, jedan dio psihijatrijskih bolesnika smješten je u ustanovama socijalne zaštite zajedno sa licima s posebnim potrebama. Prema specijalnom izvještaju institucije Ombudsmena za ljudska prava u BiH iz 2009. godine, u Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica „Drin“ u Fojnici smješteno je 520 korisnika, Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica „Bakovići“ u Fojnici 375 korisnika, Zavodu za zaštitu djece i omladine u Pazariću 384 (od toga je samo 20 maloljetnih lica) i Centru za prihvata starih i iznemoglih lica i beskućnika „Duje“ u Doboj-Istoku 101 lice s mentalnim poremećajima (od ukupno 324 korisnika).

Postojeća reforma službi za mentalno zdravlje u BiH poslužila je kao dobar primjer za druge zemlje u Jugoistočnoj Evropi, a Bosna i Hercegovina je kao primjer dobre prakse u regionu 2002. godine postala nosilac šestogodišnjeg Projekta mentalnog zdravlja u okviru Pakta stabilnosti. Od 2002. godine aktivnosti u području mentalnog zdravlja su slijedile ciljeve regionalnog projekta Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu, „Jačanje socijalne kohezije kroz osnaživanje službi za mentalno zdravlje u zajednici“. U Federaciji Bosne i Hercegovine u okviru ovog projekta provodile su se dalje strateške aktivnosti na razvoju reformiranih službi za mentalno zdravlje u zajednici.

Federalno ministarstvo zdravstva, uz podršku projekta Pakta stabilnosti za Jugoistočnu Evropu, Švajcarske agencije za razvoj i saradnju, a u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, 2008. godine sačinilo je istraživački projekt „Analiza situacije i procjena potreba centara za mentalno zdravlje u Bosni i Hercegovini“. Rezultati provedene analize ukazuju na to da postojeća mreža centara za mentalno zdravlje ne može zadovoljiti potrebe stanovništva koje se povećavaju, te na manjkavost u sistemu rukovođenja i finansiranja centara za mentalno zdravlje, nedovoljan standard, normative usluga i drugih akata regulative za rad u centrima za mentalno zdravlje, loše upravljanje ljudskim resursima, slabu intersektorsku saradnju, nedovoljnu saradnju sa drugim službama za mentalno zdravlje i nedovoljnu uključenost civilnog društva.

Podaci dobiveni u provedenoj analizi bili su temelj za izradu revidirane politike mentalnog zdravlja i Strategije zaštite mentalnog zdravlja u Federaciji Bosne i Hercegovine. Revidirana politika mentalnog zdravlja će dati okvir za daljnji proces osnaživanja službi u sistemu

zdravstva koje će biti dostupne i efikasne u ranom otkrivanju mentalnih problema i poremećaja, ranoj intervenciji i pružanju sveobuhvatnog tretmana licima sa mentalnim poremećajima, te jačanju službi za mentalno zdravlje u zajednici za podršku licima sa mentalnim poremećajima radi njihovog kvalitetnog učešća u životu zajednice koja će promovirati oporavak. Politikom mentalnog zdravlja osigurat će se podrška sistemu u promociji mentalnog zdravlja, prevenciji mentalnih poremećaja, redukciji stigme i diskriminacije lica sa mentalnim poremećajima, te poboljšanju liječenja i postizanju oporavka od mentalnih poremećaja. Time će se osigurati uvjeti za prevazilaženje aktuelnih procesa transinstitucionalizacije i jačanje procesa deinstitucionalizacije.

Društvenom brigom o mentalnom zdravlju štite se i unapređuju ljudska prava i osigurava zadovoljenje potreba stanovništva za očuvanjem mentalnog zdravlja sa posebnim akcentom na djeci, adolescentima, starijim licima i drugim vulnerabilnim grupama.

Organizacija službi

Federacija Bosne i Hercegovine zalagat će se za jačanje primarne zdravstvene zaštite sa posebnim naglaskom na razvoju službi za mentalno zdravlje u zajednici, ne zanemarujući pri tome razvoj i drugih nivoa zaštite mentalnog zdravlja, a sve sa ciljem smanjenja nejednakosti, povećanja dostupnosti usluga i osiguranja kontinuirane zaštite u oblasti mentalnog zdravlja.

Službe za mentalno zdravlje u zajednici osiguravaju promociju mentalnog zdravlja, prevenciju i tretman mentalnih problema i poremećaja, te psiho-socijalnu rehabilitaciju. Ključnu ulogu u osiguravanju zaštite imaju centri za mentalno zdravlje, koji treba da budu i spona između zdravstvenog sektora i drugih sektora na nivou lokalne zajednice i šire sa ciljem da uspostave veze i olakšaju pristup drugim službama radi zaštite mentalnog zdravlja.

Federacija Bosne i Hercegovine će podržati strukturalno i procesno prilagođavanje sadašnjih zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica u ustanove intermedijarnog tipa⁸ radi individualne psiho-socijalne pripreme korisnika za inkluziju u zajednicu.

⁸ Ustanova intermedijarnog tipa je ustanova koja se bavi zaštitom mentalnog zdravlja, okupacionom terapijom, profesionalnom rehabilitacijom i drugim vrstama rehabilitacionih tretmana radi stvaranja podrške korisniku za socijalnu inkluziju nakon završenog bolničkog liječenja.

Usluge

Federacija Bosne i Hercegovine će podržati razvoj promotivnih i preventivnih aktivnosti, savremene dijagnostike, tretmana i psihosocijalne rehabilitacije lica sa mentalnim problemima i poremećajima na nivou službi u zajednici. Posebna pažnja će se posvetiti razvoju usluga za vulnerabilne, rodno i dobno specifične grupe. Usluge koje će pružati multidisciplinarni timovi će biti dostupne, pristupačne, sveobuhvatne, kvalitetne, kontinuirane i svrsishodne, te zasnovane na dokazima.

Ljudski resursi

Federacija Bosne i Hercegovine će podržati razvoj i planiranje ljudskih resursa u zdravstvu, ali i u drugim sektorima, s ciljem postizanja visokog kvaliteta usluga i zadovoljenja potreba stanovništva u oblasti zaštite mentalnog zdravlja.

Planiranje ljudskih resursa zasnivat će se na stvarnim potrebama u zajednici i uključivat će službe za zaštitu mentalnog zdravlja, zavode za javno zdravstvo i resorna ministarstva, kao i finansijere usluga.

Upravljanje

Imajući u vidu važnost upravljanja u svrhu samoodrživosti, efikasnosti i efektivnosti u zaštiti mentalnog zdravlja, Federacija Bosne i Hercegovine će kontinuirano raditi na unapređivanju upravljačkih vještina svih aktera koji djeluju u oblasti zaštite mentalnog zdravlja.

Kvalitet

Sistem pružanja usluga u oblasti mentalnog zdravlja će biti efikasan, prihvatljiv i zasnovan na dokazima.

Radi podizanja kvaliteta zdravstvenih usluga na svim nivoima, Federacija Bosne i Hercegovine će raditi na uspostavljanju standarda sigurnosti i kvaliteta usluga, uvođenju kliničkih vodilja i puteva, te akreditaciji ustanova koje se bave zaštitom mentalnog zdravlja stanovništva.

Zdravstveni sektor će zajedno sa drugim sektorima raditi na poboljšanju usluga koje doprinose zaštiti i unapređenju mentalnog zdravlja.

Edukacija

Federacija Bosne i Hercegovine će pokrenuti aktivnosti radi informiranja i edukacije građana, te podizanja javne svijesti o značaju mentalnog zdravlja.

Primarni cilj je smanjenje prepreka u tretmanu mentalnih problema i poremećaja i zaštiti mentalnog zdravlja putem podizanja svijesti ljudi o učestalosti mentalnih poremećaja, mogućnostima tretmana, procesu oporavka i ljudskim pravima.

Putem kontinuirane edukacije javnosti smanjit će se stigma, diskriminacija i socijalna isključenost lica sa mentalnim problemima i poremećajima, te povećati korištenje usluga službi za mentalno zdravlje.

Paralelno sa jačanjem svijesti građana svih dobnih grupa, kontinuirano će se raditi na unapređenju znanja i vještina multidisciplinarnih stručnih timova i svih drugih aktera koji djeluju u oblasti mentalnog zdravlja, kako bi se podigli nivo i kvalitet zdravstvene zaštite.

Intersektorska saradnja i koordinacija

Federacija Bosne i Hercegovine će promovirati i podsticati saradnju između lokalnih zajednica, sektorâ zdravstva i drugih sektora sa posebnim naglaskom na obrazovanju, radu i socijalnoj zaštiti, pravosuđu, nevladinom sektoru i udruženjima korisnika i porodica kako bi se ostvarili bolji uvjeti za zaštitu mentalnog zdravlja i socijalnu uključenost.

Posebno se očekuje podrška svih sektora u procesima reintegracije, promocije i zaštite ljudskih prava lica sa mentalnim problemima i poremećajima, te podršci njihovim porodicama.

Koordinacija aktivnosti između sektorâ i službi koje se bave zaštitom mentalnog zdravlja nameće se kao imperativ radi što racionalnije potrošnje i upotrebe resursa, te efikasnije zaštite mentalnog zdravlja.

Udruženja korisnika i porodica

Korisnička udruženja su prepoznata kao snažan pokretač promjena. Federacija Bosne i Hercegovine će dati podršku u jačanju udruženja korisnika i njihove uloge u zaštiti i unapređenju mentalnog zdravlja. Federacija Bosne i Hercegovine će uključiti udruženja korisnika i njihovih porodica u donošenje odluka o organiziranju službi,

procjenu standarda liječenja, kao i u razvoj i provođenje politika i strategije u oblasti mentalnog zdravlja. Posebno značajna uloga se očekuje u zagovaranju i promoviranju promjena stavova prema licima sa mentalnim problemima i poremećajima radi smanjenja stigme, diskriminacije i socijalne isključenosti.

Porodice su često primarne u zaštiti zdravlja i dobrobiti svojih članova, te je razmjena znanja između zdravstvenih stručnjaka, porodice i korisnika vitalna za razvoj povjerenja i postizanje pozitivnog ishoda tretmana.

Putem službi za zaštitu mentalnog zdravlja u zajednici porodicama će se osigurati neophodna pomoć u razumijevanju bolesti, stjecanju potrebnog znanja i vještina, prepoznavanju ranih znakova pogoršanja bolesti, a sve radi boljeg oporavka i resocijalizacije.

Zagovaranje

Federacija Bosne i Hercegovine će intenzivno podsticati razvoj znanja i vještina zagovaranja kod svih aktera u oblasti mentalnog zdravlja s ciljem razumijevanja značaja mentalnog zdravlja, uvođenja promjena u legislativi i politikama, smanjenja stigme i diskriminacije, te osiguranja resursa za realizaciju različitih aktivnosti.

Informacioni sistemi

Federacija Bosne i Hercegovine će raditi na uspostavljanju jedinstvenog informacionog sistema za praćenje pokazatelja mentalnog zdravlja stanovništva i kvaliteta pružanja usluga u službama za mentalno zdravlje. Posebna pažnja će biti posvećena povezivanju svih sektora uključenih u zaštitu mentalnog zdravlja sa ciljem praćenja i procjene efikasnosti, racionalnosti i uspješnosti djelovanja i planiranja u oblasti mentalnog zdravlja.

Legislativa

Federacija Bosne i Hercegovine će raditi na provođenju međunarodnih konvencija i dokumenata iz oblasti mentalnog zdravlja i kontinuirano osiguravati poštivanje zakona i drugih propisa. Federacija Bosne i Hercegovine u sve aktivnosti izrade, analize i donošenja pravnih akata aktivno će uključivati udruženja korisnika i njihove porodice.

Lijekovi

Federacija Bosne i Hercegovine će osigurati uvjete za nabavku, snabdijevanje i distribuciju djelotvornih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka.

Federacija Bosne i Hercegovine će, u skladu sa standardima EU i finansijskim mogućnostima, utvrditi jedinstvene i obavezujuće pozitivne liste djelotvornih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka.

Istraživanja

Federacija Bosne i Hercegovine je opredijeljena da kontinuirano, a u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima, provodi i podržava istraživanja u oblasti mentalnog zdravlja, koristeći iskustva dobre istraživačke prakse. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta za istraživački rad kako profesionalaca, tako i korisnika.

Finansiranje

Federacija Bosne i Hercegovine će osigurati razvoj održivog sistema finansiranja službi za mentalno zdravlje.

Federacija Bosne i Hercegovine će kontinuirano insistirati na većem učešću svih aktera u finansiranju zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja, imajući u vidu da nema zdravlja bez mentalnog zdravlja, a samim tim ni društvenog blagostanja.

Putem sistema finansiranja zdravstvene zaštite Federacija Bosne i Hercegovine će osigurati odgovarajući obim i strukturu usluga u oblasti mentalnog zdravlja standardnog kvaliteta i ujednačene dostupnosti na cijelom području.

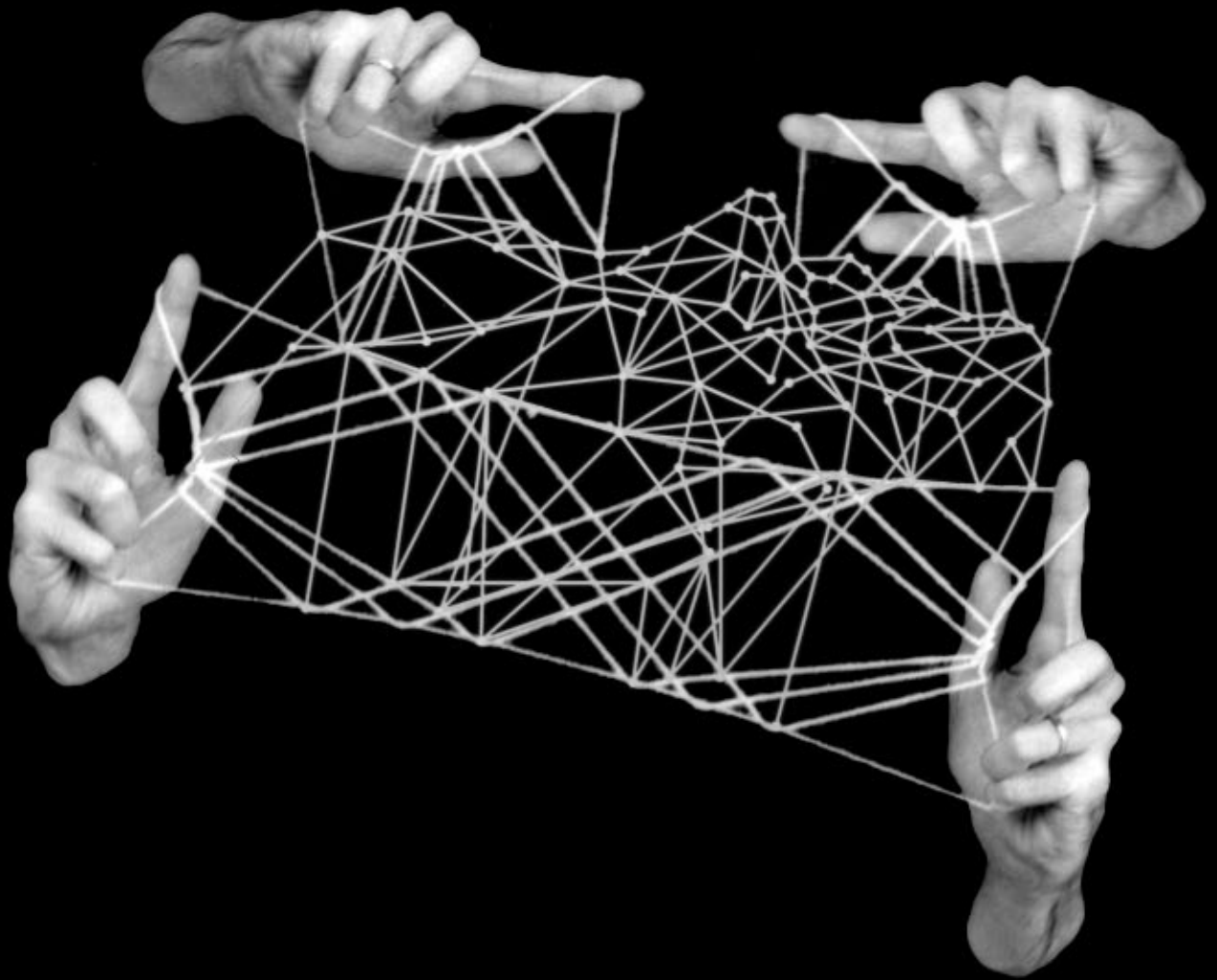
Na osnovu javnozdravstvenih izvještaja, istraživanja i indikatora zdravlja, te novih naučnih i iskustvenih spoznaja vršit će se realna alokacija sredstava radi unapređenja mentalnog zdravlja.

Monitoring i evaluacija

Federacija Bosne i Hercegovine će razviti sistem monitoringa i evaluacije radi mjerenja uspješnosti implementacije strategije zaštite mentalnog zdravlja.

Federacija Bosne i Hercegovine će u svrhu uspostavljanja sistema monitoringa i evaluacije razviti set ključnih indikatora za praćenje rada službi i ustanova za mentalno zdravlje i ključnih indikatora ishoda.

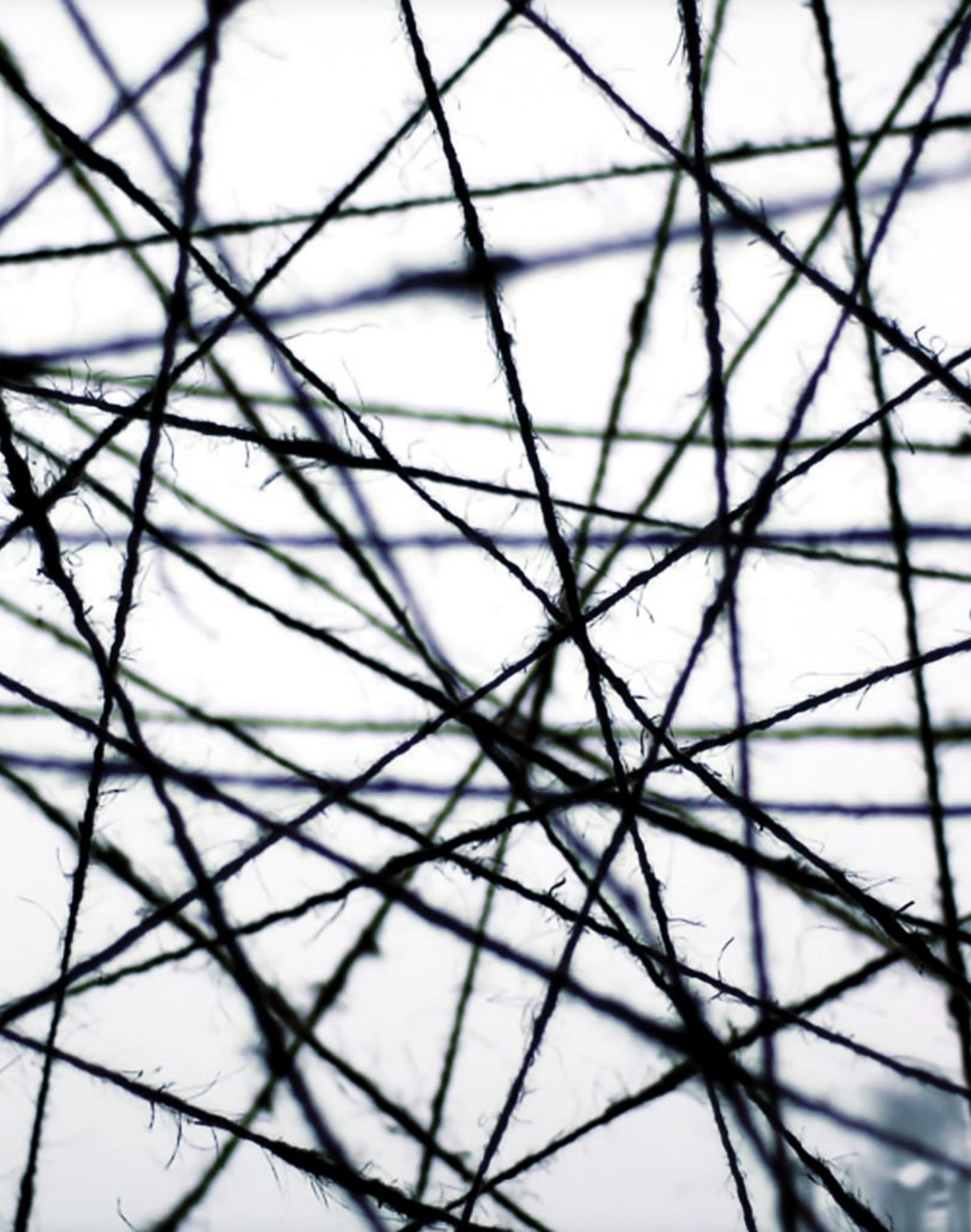
**STRATEGIJA ZA ZAŠTITU I UNAPREĐENJE
MENTALNOG ZDRAVLJA**
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE (2012-2020.)

VIZIJA

Društvo koje vrednuje i promovira mentalno zdravlje, koje je oslobođeno stigme i diskriminacije i koje omogućava punu socijalnu uključenost lica sa mentalnim poteškoćama.

VRIJEDNOSTI I PRINCIPI

Strategija zaštite mentalnog zdravlja se zasniva na općim principima i vrijednostima koji su sastavni dio svih do sada donesenih politika i strategija i kao takvi trebalo bi da omoguće dostizanje definirane vizije.

Strategija zaštite mentalnog zdravlja je:

- **rukovođena vrijednostima:** reforme u oblasti mentalnog zdravlja moraju biti rukovođene principima ljudskog digniteta, jednakosti, solidarnosti i profesionalne etike.
- **usmjerena na zdravlje:** sva strateška opredjeljenja će biti povezana sa jasnim ciljevima usmjerenim na ostvarivanje zdravstvene dobiti. Zaštita i promocija mentalnog zdravlja moraju biti primarni motiv cijelog društva.
- **fokusirana na ljude:** intervencije/aktivnosti u oblasti mentalnog zdravlja se moraju baviti potrebama građana, uzimajući u obzir, putem demokratskog procesa, njihova očekivanja u smislu zdravlja i zdravstvene zaštite. One treba da omoguće da glas i izbor građana odlučno utječu na način na koji su zdravstvene usluge dizajnirane i pružene. Građani istovremeno moraju preuzeti i svoj dio odgovornosti.
- **fokusirana na kvalitet:** cilj strategije će biti kontinuirano poboljšanje kvaliteta pružene zdravstvene zaštite, uključujući njenu ekonomičnost.
- **zasnovana na održivom sistemu finansiranja:** finansiranje oblasti mentalnog zdravlja treba da osigura zdravstvenu zaštitu koja će biti pružena svim građanima na održiv način. Osnovni cilj su univerzalna pokrivenost i jednaka mogućnost pristupa zaštiti mentalnog zdravlja. S druge strane, to zahtijeva efikasno korištenje zdravstvenih resursa pri čemu vlade moraju da odigraju krucijalnu ulogu u reguliranju finansiranja sistema zaštite mentalnog zdravlja.
- **orijentirana na primarnu zdravstvenu zaštitu i službe u zajednici:** reforme u oblasti mentalnog zdravlja treba da osiguraju da zdravstvene usluge na svim nivoima štite i promoviraju mentalno zdravlje, a samim tim i zdravlje u cjelini. One treba da u partnerskom odnosu sa drugim sektorima ojačaju sistem zajedničkog donošenja odluka korisnika i onih koji pružaju usluge i da promoviraju sveobuhvatnost i kontinuitet zdravstvene zaštite mentalnog zdravlja.

OPĆI CILJ

Unapređenje i zaštita mentalnog zdravlja stanovništva FBiH u skladu sa evropskim standardima i ljudskim pravima.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Legislativa

Opći cilj:

Harmonizacija i donošenje pravnih akata u oblasti mentalnog zdravlja u skladu sa evropskim direktivama i standardima.

Pitanje legislativnog uređenja u oblasti mentalnog zdravlja neophodno je rješavati koristeći pri tome međunarodne standarde i principe. U pravne akte bit će ugrađeni svi relevantni principi i propisi iz međunarodnih, odnosno evropskih povelja, deklaracija, direktiva i dokumenata SZO.

U pripremu svih pravnih akata i praćenje njihovog provođenja bit će uključena korisnička udruženja, porodice i civilno društvo.

Specifični ciljevi:

- Usklađivanje važećih zakona i podzakonskih akata u oblasti mentalnog zdravlja sa standardima EU,
- Donošenje zakona i podzakonskih akata koji nedostaju,
- Uspostavljanje komisija za zaštitu ljudskih prava lica sa mentalnim problemima i poremećajima.

Vremenski period za implementaciju

Analiza i harmonizacija pravnih akata sa standardima EU dovršit će se u periodu od tri godine, paralelno sa donošenjem podzakonskih akata koji nedostaju, i to prije svega onih koji se odnose na standarde, normative i nomenklaturu usluga u službama za mentalno zdravlje na svim nivoima zdravstvene zaštite. Aktivnosti koje se odnose na praćenje poštivanja ljudskih prava provodit će se kontinuirano kako na federalnom, tako i na kantonalnom nivou.

Nosioci aktivnosti

Nosioci aktivnosti su Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva i lokalne zajednice uz učešće svih drugih aktera koji djeluju u oblasti mentalnog zdravlja.

Očekivani rezultat

Harmonizirana legislativa sa standardima EU i doneseni neophodni zakonski i podzakonski akti.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Menadžment službi za mentalno zdravlje

Opći cilj:

Jačanje upravljačkih vještina radi efikasne implementacije politika i strategija u oblasti mentalnog zdravlja.

Bitan preduvjet za održivost, efikasnost i kvalitet usluga u službama za mentalno zdravlje je osposobljavanje menadžera za vođenje i upravljanje ovim službama. Menadžer službe za mentalno zdravlje je odgovoran za strateško planiranje rada službe u saradnji sa članovima tima i drugim učesnicima, upravljanje ljudskim resursima, unutrašnju i vanjsku koordinaciju. Važna obaveza menadžera je finansijski menadžment i prikupljanje sredstava za realizaciju aktivnosti.

S obzirom na centralnu ulogu centara za mentalno zdravlje u sistemu zaštite mentalnog zdravlja, poseban značaj ima uspostavljanje dobre menadžerske koordinacije i komunikacije sa drugim upravljačkim strukturama doma zdravlja i drugih zdravstvenih službi.

Specifični ciljevi:

- Jačanje vještina strateškog menadžmenta,
- Jačanje vještina upravljanja ljudskim resursima,
- Jačanje vještina finansijskog menadžmenta.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

Centar za zdravstveni menadžment, edukativni centri u domovima zdravlja, Agencija za kvalitet i akreditaciju u zdravstvu Federacije BiH (AKAZ).

Očekivani rezultat

Poboljšane upravljačke vještine menadžera službi za mentalno zdravlje.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Koordinacija

Opći cilj:

Unapređenje koordinacije i saradnje između svih relevantnih sektora za zaštitu mentalnog zdravlja.

Koordinacija je bitan preduvjet za uspješnost realizacije aktivnosti koje provode službe za mentalno zdravlje. Što se više uključuju relevantni učesnici u planiranje, stvaraju se veće mogućnosti za uspješno realiziranje programa službi za mentalno zdravlje. Istovremeno je potrebno da se uključi i šira zajednica radi smanjenja stigme i diskriminacije lica s mentalnim poremećajima i njihovih porodica. Putem unaprijeđene koordinacije cilj je dovesti do kvalitetnijeg planiranja, bolje implementacije, racionalnije i efikasnije potrošnje i upotrebe resursa kako finansijskih, tako i svih drugih.

Jačanje koordinacije na svim nivoima ne znači oduzimanje liderstva i odgovornosti menadžerima ili stručnjacima iz ove oblasti, ali to je važan korak u ispunjavanju principa rehabilitacije u zajednici.

Cilj procesa planiranja i zagovaranja je graditi i jačati multidisciplinarnе timove i uključiti sve sektore, zajednicu i civilno društvo. Sva partnerstva treba formalizirati sporazumima koji daju garanciju za fer i korektan odnos, kao i za stvaranje jačeg osjećanja pripadnosti. Pod ovim se podrazumijevaju aktivnosti koje podržavaju promoviranje saradnje, stvaranje jednakih mogućnosti, odnosno prilika, povećanje kvaliteta života, pružanje podrške licima sa mentalnim poremećajima i problemima i angažiranje zajednice sa ciljem njihovog socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva.

Specifični ciljevi:

- Uspostavljanje koordinacije unutar zdravstvenog sektora,
- Uspostavljanje i jačanje koordinacije među drugim sektorima,
- Uspostavljanje i jačanje koordinacije sa civilnim društvom i korisničkim udruženjima,
- Uspostavljanje i jačanje koordinacije sa lokalnom zajednicom,
- Podizanje nivoa znanja o efikasnim mehanizmima koordinacije.

Vremenski period za implementaciju

Predviđeni vremenski period za uspostavljanje i jačanje koordinacije između partnera koji djeluju u oblasti mentalnog zdravlja ili sektora

koji svojim djelovanjem mogu značajno utjecati na mentalno zdravlje stanovništva su tri godine. Nakon uspostavljenih i ojačanih funkcija, koordinacija će se provoditi kontinuirano na svim administrativnim nivoima.

Nosioci aktivnosti

Nosioci aktivnosti su Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva i lokalne zajednice uz učešće i svih drugih aktera koji djeluju u oblasti mentalnog zdravlja.

Očekivani rezultat

Uspostavljena efikasna koordinacija unutar zdravstvenog sektora i između zdravstvenog sektora i drugih sektora, uključujući nevladin sektor, korisnička udruženja i njihove porodice.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Intersektorska saradnja

Opći cilj:

Uspostavljanje aktivne saradnje između kreatora politika, predstavnika relevantnih sektora, pružalaca i korisnika usluga radi unapređenja zaštite mentalnog zdravlja i socijalne uključenosti.

Intersektorska saradnja predstavlja jedan od osnovnih preduvjeta za promociju, prevenciju i zaštitu mentalnog zdravlja, a ključni je preduvjet za uspješnu psiho-socijalnu rehabilitaciju.

Uključivanje mentalnog zdravlja u druge politike, odnosno politiku obrazovanja, socijalne zaštite, privrede, sigurnosti, sporta, kulture i drugih, preduvjet je za kreiranje boljeg okruženja za zaštitu mentalnog zdravlja stanovništva.

Osnovni preduvjet za dobro intersektorsko djelovanje je edukacija drugih sektora o konceptu mentalnog zdravlja i njegovoj važnosti za društvo, uspostavljanje efikasnih mehanizama saradnje, utvrđivanje jasnih uloga i odgovornosti različitih sektora u oblasti mentalnog zdravlja.

Prilikom kreiranja programa za vulnerabilne grupe posebno je važno intersektorsko djelovanje i njihovo uključivanje u programe kao što su programi za autizam, alkoholizam, nasilje, probleme starijih lica i sl.

Od posebnog značaja je saradnja sa sektorom obrazovanja kako školskog, tako i predškolskog sa naglaskom na prevenciji i ranom otkrivanju razvojnih poremećaja i poremećaja ponašanja, zloupotrebi psihoaktivnih supstanci i vršnjačkom nasilju. Također, izuzetno važna je saradnja sa socijalnim i privrednim sektorom sa naglaskom na radnoj rehabilitaciji i socijalnoj inkluziji sa mentalnim problemima i poremećajima.

U cjelokupni proces poželjno je uključiti i osigurati podršku i religijskih zajednica.

Specifični ciljevi:

- Podizanje nivoa znanja drugih sektora o mentalnom zdravlju i njihovoj ulozi u unapređenju mentalnog zdravlja,
- Definiranje kompetencija, uloga i odgovornosti drugih sektora,
- Stvaranje intersektorske mreže za podršku programima u oblasti mentalnog zdravlja,
- Kreiranje specifičnih programa.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

Ministarstvo zdravstva u saradnji sa drugim ministarstvima u Vladi, korisnička udruženja i nevladine organizacije.

Očekivani rezultat

Uspostavljena efikasna intersektorska saradnja i zajedničko djelovanje putem različitih programa koji doprinose boljem mentalnom zdravlju stanovništva.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Osiguranje kvaliteta

Opći cilj:

Uspostavljanje sistema standarda kvaliteta i sigurnosti u službama za mentalno zdravlje.

Uspostavljanje sistema standarda kvaliteta i sigurnosti na svim nivoima zdravstvene zaštite treba da zadovolji potrebe korisnika i profesionalaca koristeći vještine, tehnologiju i znanje koji su zasnovani na dokazima.

Uspostavljanjem kvaliteta dolazi se do željenih rezultata, što je veoma važno imajući u vidu da je kvalitetna zdravstvena zaštita pravo svakog korisnika. To postaje posebno važno u vremenu kada su resursi za zdravstvenu zaštitu i budžeti ograničeni.

Pri uspostavljanju standarda kvaliteta i sigurnosti na različitim nivoima zaštite mentalnog zdravlja vodiće se računa o tome da u te procese budu uključene različite interesne grupe, a to su, prije svega, korisnici, profesionalci i menadžeri.

Specifični ciljevi:

- Izrada vodiča i kliničkih puteva u mentalnom zdravlju,
- Edukacija o osiguranju kvaliteta i sigurnosti u oblasti mentalnog zdravlja,
- Implementacija vodiča iz oblasti mentalnog zdravlja,
- Akreditiranje centara za mentalno zdravlje i ustanova za zaštitu mentalnog zdravlja.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

AKAZ, zdravstvene ustanove, ministarstva zdravstva, zavodi zdravstvenog osiguranja.

Očekivani rezultat

Kvalitetne, sigurne, efektivne i efikasne usluge u oblasti mentalnog zdravlja.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Informacioni sistemi

Opći cilj:

Uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema za praćenje pokazatelja mentalnog zdravlja stanovništva i kvaliteta pružanja usluga u službama za mentalno zdravlje.

Uvođenje jedinstvenog informacionog sistema u mentalnom zdravlju kao dijelu zdravstvenog sistema poboljšat će prikupljanje, obradu, analizu i korištenje informacija o mentalnom zdravlju i uslugama, te pomoći u procesima planiranja, poboljšanja kvaliteta i razvoja službi i usluga mentalnog zdravlja.

Specifični ciljevi:

- Razvoj informacionog sistema za službe za mentalno zdravlje,
- Uvođenje informaciono-komunikacionih tehnologija u službama za mentalno zdravlje.

Vremenski period za implementaciju

Tri godine

Nosioci aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva, zavodi za javno zdravstvo, zavodi zdravstvenog osiguranja, zdravstvene ustanove.

Očekivani rezultat

Uspostavljen jedinstven informacioni sistem za mentalno zdravlje.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Zagovaranje

Opći cilj:

Ojačati vještine zagovaranja kod svih aktera u oblasti mentalnog zdravlja.

Da bi mentalno zdravlje došlo u fokus interesovanja i dobilo veću pažnju svih relevantnih društvenih sektora i šire javnosti, potrebno je unaprijediti javno zagovaranje, te provoditi dobro osmišljene javne promotivne kampanje u medijima.

Prilikom provođenja programa zagovaranja potrebno je uključiti korisnička udruženja i udruženja porodica koja su često osnovna spona između različitih sektora uključenih u rad sa licima sa mentalnim problemima i poremećajima, te glavni oslonac i savjetnik korisnicima za put kroz sistem.

Važnu ulogu u podizanju javne svijesti imaju strukovna udruženja koja treba aktivnije da nastupaju u javnosti i ukazuju na diskriminaciju i isključivanje lica sa mentalnim problemima i poremećajima, zagovaraju poštivanje ljudskih prava, pokreću i učestvuju u antistigma-kampanjama.

Javnim djelovanjem i akcijom unapređenja prava lica sa mentalnim problemima i poremećajima zagovaranje dopinosi kvalitetnijim i efikasnijim uslugama kreiranim u skladu sa potrebama korisnika.

Specifični ciljevi:

- Osnaživanje korisničkih udruženja i nevladinih organizacija u oblasti zagovaranja,
- Izrada i provođenje programa zagovaranja,
- Senzibilizacija medija o važnosti mentalnog zdravlja.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima, profesionalcima iz oblasti mentalnog zdravlja, udruženjima korisnika i njihovih porodica, nevladinim organizacijama i medijima.

Očekivani rezultat

Unaprijeđene vještine zagovaranja kod svih aktera u oblasti mentalnog zdravlja.

PODRUČJA DJELOVANJA

Savjesno upravljanje

Korisnička udruženja i nevladine organizacije

Opći cilj:

Ojačati kapacitete i vještine udruženja korisnika i njihovih porodica i nevladinih organizacija radi jačanja njihove aktivne uloge u procesima odlučivanja.

Korisnička udruženja, udruženja njihovih porodica i nevladine organizacije treba da budu partneri vlastima u donošenju politika i strategija, te da pružanju praktičnu i savjetodavnu pomoć, kao i da podižu svijest javnosti o mentalnom zdravlju.

Poseban značaj treba dati jačanju korisničkih udruženja, udruženja njihovih porodica i nevladinih organizacija u vezi sa socijalnim uključivanjem, samozastupanjem, zagovaranjem, smanjenjem stigme i diskriminacije i radom sa rizičnim grupama stanovništva.

Specifični ciljevi:

Osnježivanje korisničkih udruženja, udruženja porodica i nevladinih organizacija putem kreiranja i implementacije programa cjeloživotnog učenja kao što su: vještine komunikacije i zagovaranja, te pisanja i vođenja projekata, procesni oporavak i osnaživanje u mentalnom zdravlju, podrška socijalnim mrežama za korisničke službe, socijalne kompetencije i vještine snalaženja u zajednici itd.,

Stvaranje mreže korisničkih udruženja i nevladinih organizacija u oblasti mentalnog zdravlja.

Vremenski period za implementaciju

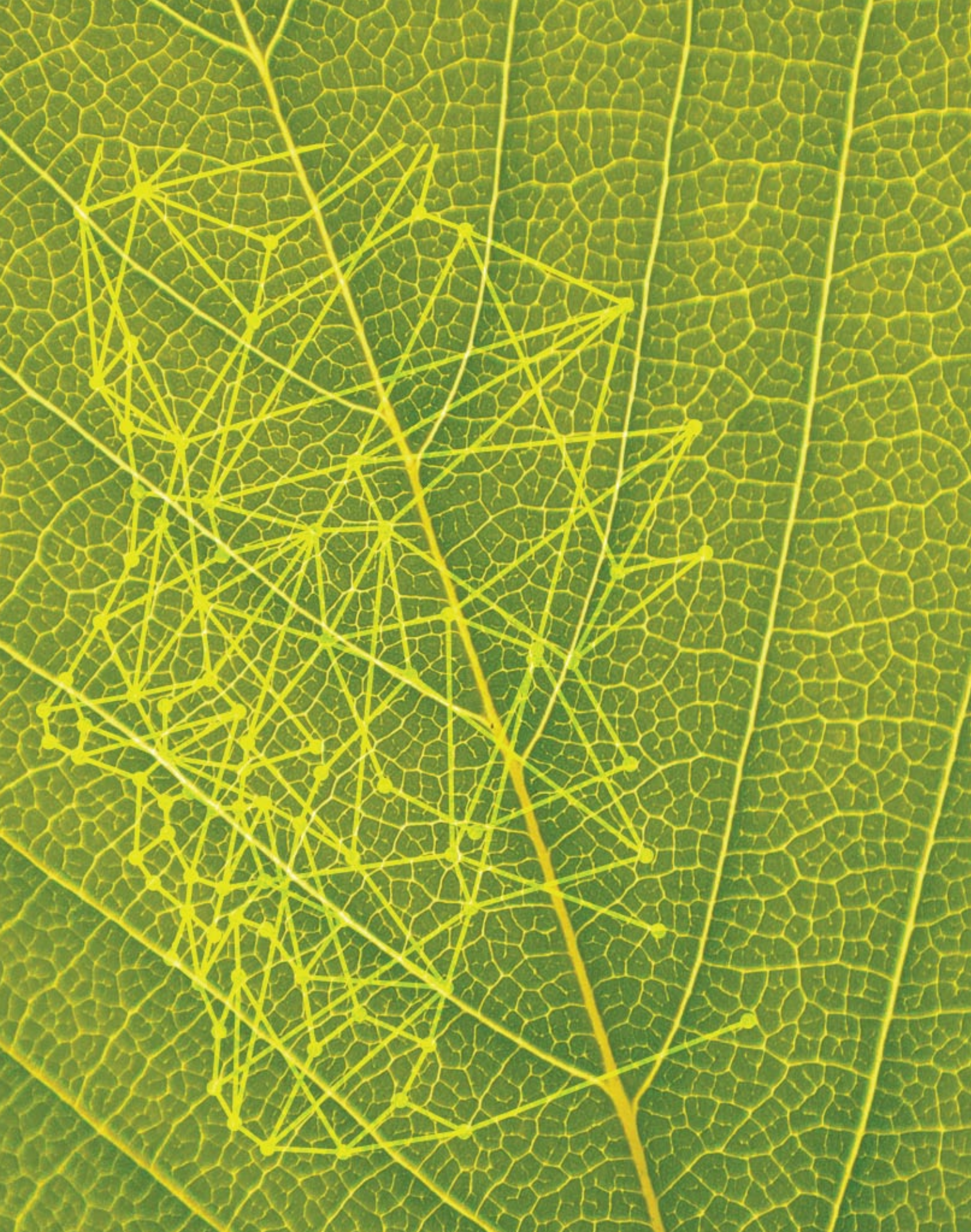
Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, korisnička udruženja, udruženja njihovih porodica, nevladine organizacije i lokalna zajednica.

Očekivani rezultat

Ojačana korisnička udruženja, udruženja porodica i nevladine organizacije u oblasti mentalnog zdravlja i uspostavljena mreža.

PODRUČJA DJELOVANJA

Usluge

Organizacija službi

Opći cilj:

Oснаživanje mreže službi za zaštitu mentalnog zdravlja baziranih na principima brige za mentalno zdravlje u zajednici.

Osnovni cilj je nastavak jačanja modela zaštite mentalnog zdravlja u zajednici u okviru primarne zdravstvene zaštite koji će osigurati smanjenje nejednakosti u dostupnosti usluga i omogućiti kontinuitet zdravstvene zaštite putem svih nivoa zdravstvenog sistema. Cilj ovakvog vida brige u zajednici jeste poboljšanje kvaliteta života lica sa mentalnim problemima i poremećajima i njihovih porodica u skladu sa njihovim individualnim potrebama.

Uz jačanje službi primarne zdravstvene zaštite u sklopu kojih se nalaze centri za mentalno zdravlje u zajednici potrebno je kontinuirano raditi na daljnjim procesima deinstitucionalizacije kako u zdravstvenom, tako i u socijalnom sektoru.

Posebna pažnja će se posvetiti strukturalnom i procesnom prilagođavanju sadašnjih zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica u ustanove intermedijarnog tipa. Ove ustanove će se baviti zaštitom mentalnog zdravlja, okupacionom terapijom, profesionalnom rehabilitacijom i drugim vrstama rehabilitacionih tretmana u svrhu stvaranja podrške korisniku za socijalnu inkluziju nakon završenog bolničkog liječenja.

Specifični ciljevi:

- Jačanje kapaciteta službi za zaštitu mentalnog zdravlja u zajednici,
- Jačanje horizontalne i vertikalne koordinacije rada centara za mentalno zdravlje i drugih zdravstvenih službi,
- Razvijanje alternativnih modela zbrinjavanja lica sa mentalnim problemima i poremećajima,
- Povećanje informiranosti zdravstvenih profesionalaca o mentalnom zdravlju i organizaciji službi za mentalno zdravlje,
- Podrška transformaciji Zavoda za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica u intermedijarne ustanove.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano u skladu sa potrebama stanovništva i lokalne zajednice.

Nosioci aktivnosti

Kantonalna ministarstva zdravstva u saradnji sa drugim ministarstvima kantona uz podršku lokalne zajednice i federalnih ministarstava.

Očekivani rezultat

Oснаžена mreža službi za zaštitu mentalnog zdravlja baziranih na principima brige za mentalno zdravlje u zajednici.

PODRUČJA DJELOVANJA

Usluge

Razvijanje usluga

Opći cilj:

Razvoj i unapređenje postojećih usluga i uvođenje novih usluga u službama za mentalno zdravlje.

Preduvjet za razvoj i unapređenje postojećih i uvođenje novih usluga je revizija standarda i normativa (nomenklature) usluga u oblastima promocije, prevencije, dijagnostike, tretmana i rehabilitacije na svim nivoima zaštite mentalnog zdravlja.

Posebna pažnja će se posvetiti razvoju usluga za vulnerabilne, rodno i dobno specifične grupe.

Usluge koje će pružati multidisciplinarni timovi će biti dostupne, pristupačne, sveobuhvatne, kvalitetne, kontinuirane i svrsishodne, te zasnovane na dokazima.

Specifični ciljevi:

- Revizija standarda, normativa i nomenklature usluga u službama za zaštitu mentalnog zdravlja,
- Unapređenje kvaliteta postojećih usluga,
- Uvođenje novih usluga u oblasti mentalnog zdravlja.

Vremenski period za implementaciju

Revizija standarda, normativa i nomenklature usluga u službama za zaštitu mentalnog zdravlja će se dovršiti u periodu od jedne godine, a unapređenje kvaliteta postojećih usluga i uvođenje novih usluga u oblasti mentalnog zdravlja provodit će se kontinuirano.

Nosioci aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima uz učešće službi za mentalno zdravlje, AKAZ-a.

Očekivani rezultat

Unaprijeđene i proširene usluge u službama za mentalno zdravlje.

PODRUČJA DJELOVANJA

Resursi

Ljudski resursi

Opći cilj:

Adekvatno planiranje i osnaživanje ljudskih resursa u službama za mentalno zdravlje.

Planiranje ljudskih resursa zasnivat će se na stvarnim potrebama u zajednici i uključivat će službe za zaštitu mentalnog zdravlja, zavode za javno zdravstvo i resorna ministarstva, kao i finansijere usluga.

Potrebno je kontinuirano investiranje u razvoj ljudskih resursa, poboljšanje uvjeta rada, podizanje motivacije, pružanje finansijskih i nefinansijskih poticaja, osiguranje kontinuirane edukacije i systemske podrške koja uključuje interviziju, superviziju, prevenciju profesionalnog sagorijevanja i sl.

Prilikom planiranja i investiranja u ljudske resurse potrebno je obratiti naročitu pažnju na dostupnost kadra u ruralnim i urbanim područjima, te u područjima s niskim socio-ekonomskim statusom.

Specifični ciljevi:

- Planiranje ljudskih resursa u službama mentalnog zdravlja na osnovu potreba i u skladu sa standardima,
- Kontinuirano investiranje u razvoj ljudskih resursa i poboljšanje uvjeta rada,
- Osigurati systemsku podršku profesionalcima u oblasti mentalnog zdravlja uz poseban naglasak na superviziju.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirana aktivnost

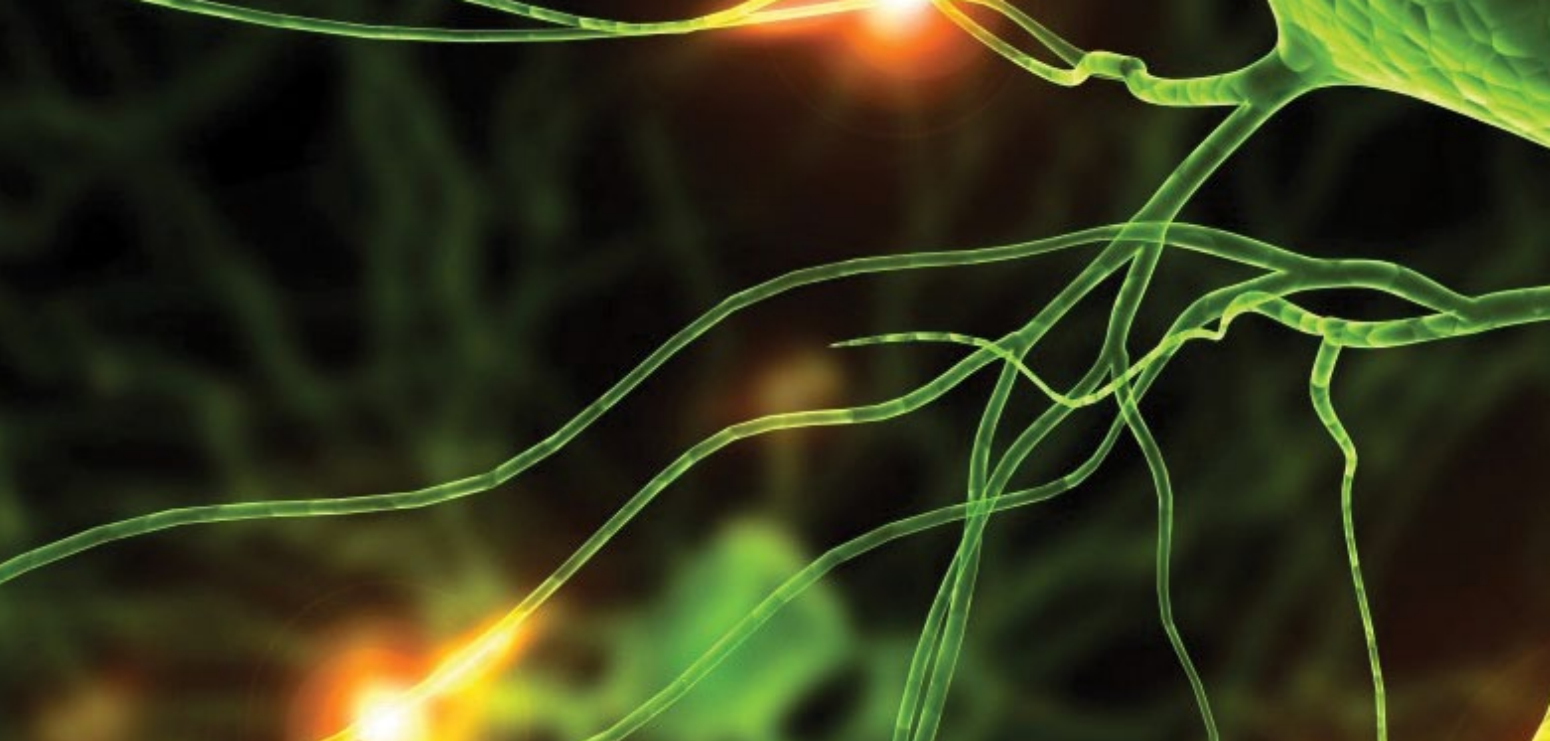
Nosioći aktivnosti

Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva u saradnji sa zavodima za javno zdravstvo, te službe za mentalno zdravlje.

Očekivani rezultat

Poboljšano planiranje ljudskih resursa u oblasti mentalnog zdravlja,
Poboljšan sistem zaštite na radu,

Uvedeni mehanizmi poboljšanja motivacije na radu.

PODRUČJA DJELOVANJA

Resursi

Finansiranje

Opći cilj:

Stvaranje efikasnog, efektivnog i održivog sistema finansiranja zaštite mentalnog zdravlja.

Putem sistema finansiranja zdravstvene zaštite osigurat će se odgovarajući obim i struktura usluga u oblasti mentalnog zdravlja, standardnog kvaliteta i ujednačene dostupnosti na cijelom području.

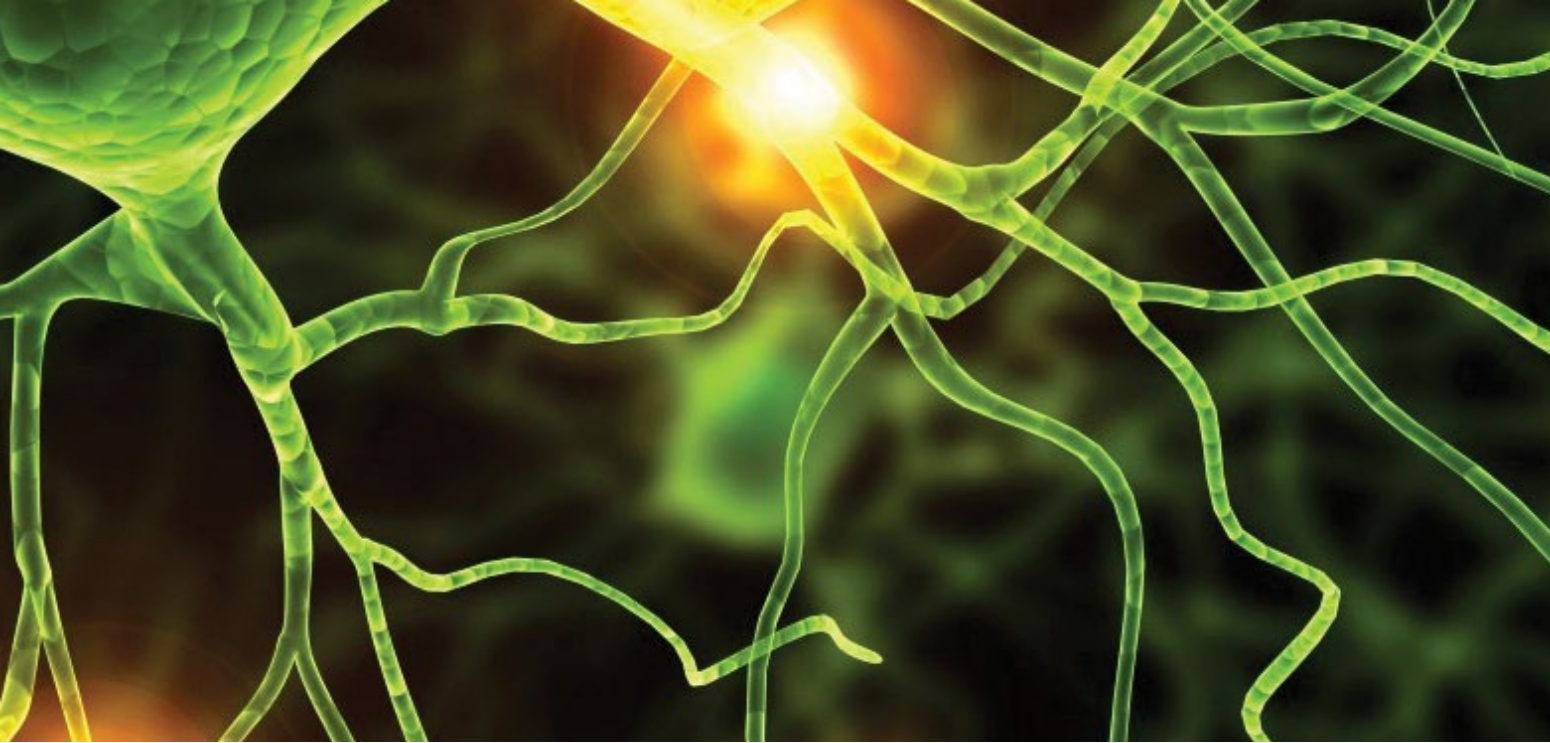
Na osnovu javnozdravstvenih pokazatelja, istraživanja i novih naučnih i iskustvenih spoznaja vršit će se realna alokacija sredstava radi unapređenja mentalnog zdravlja.

Potrebno je uspostaviti mehanizme za izdvajanje adekvatnih sredstava iz drugih sektora za podršku programa unapređenja mentalnog zdravlja.

Neophodno je uključivanje lokalne zajednice, privrednih subjekata i drugih aktera u finansiranje programa za unapređenje mentalnog zdravlja.

Specifični ciljevi:

- Povećanje izdvajanja sredstava za finansiranje djelatnosti u oblasti mentalnog zdravlja u okviru raspoloživih sredstava,

- Vođenje evidencije o potrošnji sredstava za usluge u oblasti mentalnog zdravlja,
- Povećanje udjela drugih sektora u finansiranju za usluge u oblasti mentalnog zdravlja,
- Stvaranje budžeta na kantonalnom i općinskom nivou za podršku korisničkim udruženjima.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirana aktivnost

Nosioci aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa kantonalnim ministarstvima zdravstva i zavodima zdravstvenog osiguranja.

Očekivani rezultat

Praćenje potrošnje u oblasti mentalnog zdravlja, te stvaranje novih izvora finansiranja mentalnog zdravlja.

PODRUČJA DJELOVANJA

Lijekovi (nabavka i distribucija)

Opći cilj:

Osigurati nabavku, snabdijevanje i dostupnost djelotvornih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka na svim nivoima zdravstvene zaštite.

U skladu sa standardima EU i finansijskim mogućnostima, utvrdit će se jedinstvene i obavezujuće pozitivne liste djelotvornih, sigurnih i kvalitetnih psihofarmaka.

Prilikom propisivanja lijekova vodit će se posebna briga o pridržavanju dobre propisivačke prakse.

Specifični ciljevi:

Stvaranje mogućnosti za proširenje lista lijekova u skladu sa međunarodnim preporukama,

Praćenje nuspojava psihotropnih lijekova,

Kontinuirana edukacija zdravstvenih profesionalaca u dobroj propisivačkoj praksi i savremenim trendovima liječenja.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa zavodima zdravstvenog osiguranja, agencijom za lijekove i zavodima za javno zdravstvo.

Očekivani rezultat

Povećana dostupnost kvalitetnih, djelotvornih i sigurnih psihotropnih lijekova uz osiguranu dobru propisivačku praksu.

PODRUČJA DJELOVANJA

Istraživanja, monitoring i evaluacija

Opći cilj:

Provođenje kontinuiranog monitoringa i evaluacije, kao i periodičnog istraživanja sa ciljem unapređenja planiranja politika i aktivnosti koje će doprinijeti unapređenju zaštite mentalnog zdravlja.

Monitoring i evaluacija, kao i periodična istraživanja treba da postanu redovna aktivnost kako na federalnom nivou, tako i na nižim nivoima kao što je kanton ili sama zajednica. Rezultati će se koristiti kao osnova za pripremu strategija i intervencija u oblasti mentalnog zdravlja.

Monitoring i evaluacija osiguravaju praćenje dinamike promjena i osnova su za adekvatno planiranje.

U aktivnosti monitoringa i evaluacije uvijek treba da budu uključeni korisnici usluga mentalnog zdravlja.

Veliki dio aktivnosti u oblasti mentalnog zdravlja se provodi putem lokalne zajednice, korisničkih udruženja i nevladinih organizacija. Radi stjecanja uvida u efekte realiziranih aktivnosti, potrebno je uspostaviti mehanizme monitoringa i evaluacije za navedene aktere.

Specifični ciljevi:

- Definiranje seta indikatora procesa, izvršenja i ishoda usklađenih sa međunarodnim standardima i lokalnim potrebama,
- Redovno praćenje i izvještavanje iz oblasti mentalnog zdravlja u skladu sa preporukama WHO i EU,
- Uvođenje redovnih periodičnih istraživanja u oblasti mentalnog zdravlja,
- Praćenje implementacije Evropske deklaracije o mentalnom zdravlju (Helsinki, 2005),
- Monitoring i evaluacija programa i projekata realiziranih putem nevladinih organizacija, udruženja korisnika i lokalne zajednice i drugih sektora.

Vremenski period za implementaciju

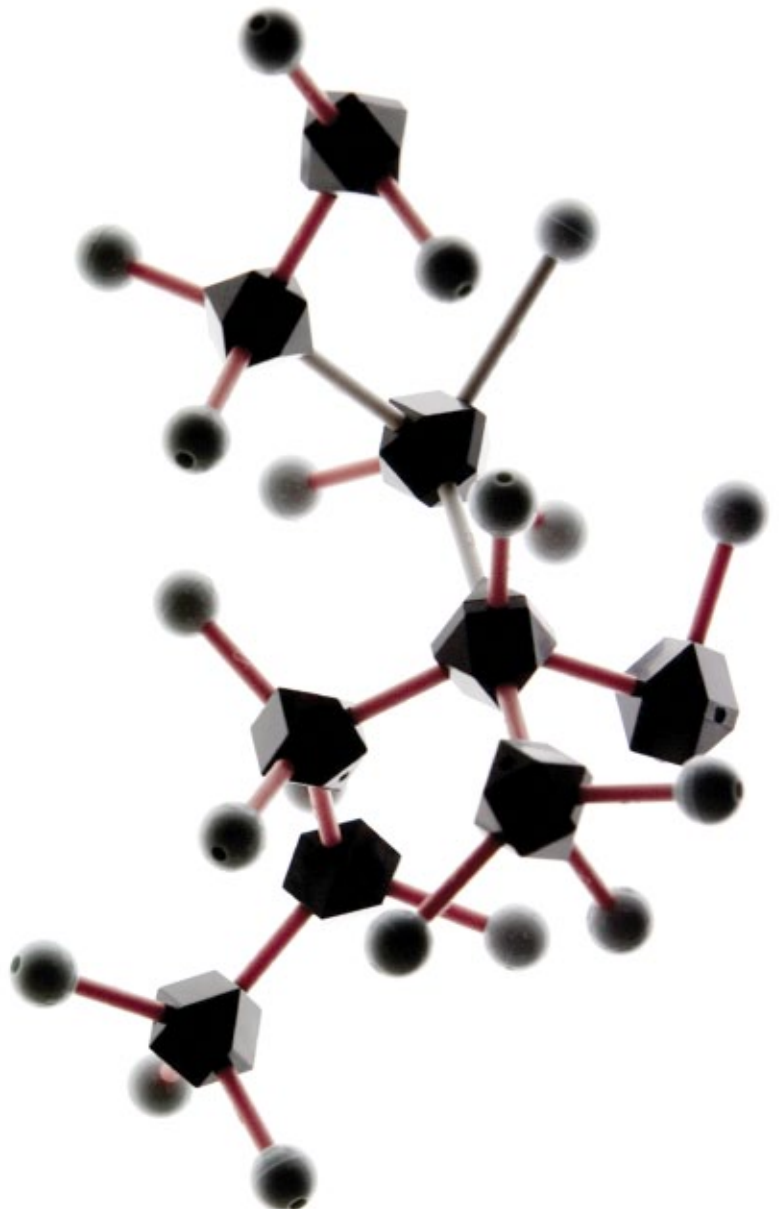
Kontinuirana aktivnost

Nosioci aktivnosti

Federalno ministarstvo zdravstva u saradnji sa zavodima za javno zdravstvo, sektorom NVO i udruženjima korisnika.

Očekivani rezultat

Uvedeni kontinuirani monitoring i evaluacija u oblasti mentalnog zdravlja uz periodična istraživanja radi praćenja napretka i efikasnijeg provođenja politika iz oblasti mentalnog zdravlja.

PODRUČJA DJELOVANJA

Edukacija

Opći cilj:

Kontinuirano ulaganje u edukaciju zdravstvenih profesionalaca, korisnika usluga i njihovih porodica, drugih pružalaca usluga i stanovništva a sa ciljem unapređenja zaštite mentalnog zdravlja.

Pod obrazovanjem podrazumijevamo proces cjeloživotnog stjecanja znanja, vještina i stavova koje može biti formalno (školovanje) i neformalno (kursevi, seminari, treninzi putem udruženja ili ustanova za obrazovanje).

Kada govorimo o formalnom obrazovanju, potrebno je unaprijediti postojeće i uvesti nove edukativne programe u skladu sa potrebama.

Posebna pažnja će biti posvećena edukaciji sestrinskog kadra u skladu sa potrebama službi za mentalno zdravlje.

Cilj edukacije je stvaranje kompetentnog multidisciplinarnog tima sa usvojenim znanjima, vještinama i stavovima neophodnim za zadovoljenje standarda struke.

Paralelno sa edukacijom zdravstvenih profesionalaca, potrebno je provoditi edukaciju svih aktera koji doprinose unapređenju zaštite mentalnog zdravlja.

Specifični ciljevi:

- Provođenje formalne edukacije profesionalaca u službama za mentalno zdravlje,
- Provođenje neformalnih edukacija svih aktera koji doprinose unapređenju zaštite mentalnog zdravlja,
- Unapređenje kurikuluma iz oblasti mentalnog zdravlja u obrazovnim ustanovama,
- Pokretanje novih edukativnih programa u oblasti mentalnog zdravlja.

Vremenski period za implementaciju

Kontinuirano

Nosioci aktivnosti

Ministarstva zdravstva u saradnji sa ministarstvima obrazovanja uz podršku svih drugih sektora.

Očekivani rezultat

Poboljšan nivo znanja i vještina relevantnih ljudskih resursa.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC**